

ფორსაიტის მეთოდოლოგიის განსაზღვრის საპიტიხები

ლამარა ქოქიაური

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი,
საქართველოს ეკონომიკის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი
ეკონომიკური კვლევების ეროვნული ინსტიტუტის
წამყვანი მეცნიერ-თანამშრომელი

ბაია კაპანაძე

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი,
ასოცირებული პროფესორი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

ნინო ქოქიაური

ქუთაისის უნივერსიტეტის დოქტორანტი

სტატიაში განხილულია თანამედროვე ფორსაიტის არსის, წარმოშობის და განვითარების საკვანძო საკითხები. ახსნილია ფორსაიტის განმარტების სამი ძირითადი პროგრამა: არის თუ არა ფორსაიტი ახალი მოვლენა სამეცნიერო – ტექნიკურ პროგნოზირებაში; რამდენად შესაძლებელია ფორსაიტის პოზიციონირება სტრატეგიულ დაგეგმვაში; გამოიყენება თუ არა ფორსაიტის მეთოდოლოგია რეგიონალურ დონეზე; შრომაში მოცემულია აგრეთვე ფორსაიტის ჩამოყალიბების ეტაპები; გავლენულია პარალელური პროგნოზირებისა და ფორსაიტის შორის და დასაბუთებულია, რომ ფორსაიტის მონაწილენი რეალურ შესაძლებლობებს ქმნიან არა მარტო პროგნოზირებისათვის, არამედ იხილავენ მომავლის შესაძლო ალტერნატივებს და შეიმუშავენ სტრატეგიებს უფრო პერსპექტიული პროექტების განსახორციელებლად. აქვე შესწავლილია ფორსაიტის მეთოდოლოგიური საკითხები, კერძოდ ნორმატიული და ექსპლორატორული მიდგომები, ფორსაიტისთვის გამოყენებული მეთოდების ფართო სპექტრი: კრეატიულობა, ექსპერტიზა და პროგნოზირება, ანალიზი, ურთიერთქმედება, დელფი – გამოკითხვისა და ხარისხიანი ინფორმაციაზე დაფუძნებული მეთოდები.

საკვანძო სიტყვები: ფორსაიტი; პროგნოზირება; დელფის მეთოდი; წინასწარი განჭვრეტა (Foresight); ექსპერტი; ფორსაიტინგი; სტრატეგიული მართვა; ნორმატიული პროგნოზირება; ექსპლორატორული მიდგომა; კრეატიული.

ეკონომიკის განვითარების მსოფლიო გამოცდილებამ უდაოდ დაადასტურა, რომ ბიზნესის სხვადასხვა სფეროში სამეურნეო საქმიანობის სუბიექტების ეფექტიანი და მდგრადი განვითარება, მიიღწევა ინოვაციების მასშტაბური გამოყენების ხარჯზე. თანამედროვე პირობებში სხვადასხვა დარგის საწარმოები ფუნქციონირებენ მეტად რთულ, განუსაზღვრელ, სოციალურ – ეკონომიკური გარემოს დინამიურად ცვალებად სივრცეში. სწორედ ინოვაციები უზრუნველყოფენ ბაზარზე უპირატესი, სტრატეგიული კონკურენტუნარიანი მდგომარეობის მიღწევას.

დღეს ქვეყნის თანამედროვე სოციალურ – ეკონომიკური განვითარების ძირითადი ამოცანაა მისი ინოვაციურ ტრანსფორმაციაზე გასვლა, რაც ძალზე მნიშვნელოვანია თანამედროვე საქართველოსათვის. ქვეყნის ეკონომიკის ინოვაციურ გზაზე გადასვლის აუცილებლობა მოითხოვს ინოვაციური საქმიანობის მძლავრ აქტივიზაციას, სწორედ ინოვაციური სფეროს წინა პლანზე წამოწევა, მისი ახალი მიმართულებების განვითარების საფუძველზე გახდება შესაძლებელი საქართველოს დიდი და ტრადიციულად მზარდი ჩამორჩენის დაძლევა (მეურნეობრიობის სხვადასხვა სფეროში მსოფლიოს მაღალგანვითარებულ ქვეყნებთან შედარებით).

ეფექტიანი ინოვაციური პოლიტიკის გასატარებლად საჭიროდ მიგვაჩნია წარმოების და ინოვაციების მართვის, დაგეგმვის და პროგნოზირების ახალი მექანიზმების ფორმირების აუცილებლობა; ქვეყნის სასურველი ინოვაციური სტრატეგიული განვითარების ე.წ. „დაპროექტება“, სივრცობრივი პროგნოზირების საფუძველზე (ტენდენციების შეფასება, დომინანტური ტრენდების გამოვლენა, ტრენდების შეცვლის განმაპირობებელი ფაქტორების გამოვლენა და ა. შ.) ზემოთაღნიშნული პრობლემები საქართველოში ეკონომიკურ ლიტერატურაში ნაკლებადაა შესწავლილი. ქვეყნის სამეცნიერო – ტექნიკური სფეროს განვითარების პროგნოზის შედგენა, ტექნოლოგიური ფორსაიტის შესწავლა განსაზღვრულ ლოგიკურ თანმიმდევრობას მოითხოვს.

მსოფლიოს წამყვანი სახელმწიფოები იბრძვიან ტექნოლოგიური ლიდერობისათვის და თავიანთი ინოვაციური სისტემების ეფექტიანობის ამაღლებისათვის. ამასთან არც ერთი ქვეყანას, აშშ-სა და იაპონიის ჩათვლით. რომლებიც ყოველწლიურად ასობით მილიონ დოლარს ხარჯავენ მეცნიერების განვითარებისათვის,

ვერ ახერხებს დღეისათვის განახორციელონ სრულმასშტაბიანი კვლევები მეცნიერების ყველა დარგის მიმართულებით, რამდენადაც ახალის ცოდნის მიღება მოითხოვს უზარმაზარ ხარჯებს მოწყობილობისათვის და სპეციალისტების მომზადებისათვის. ამ პირობებში მათ ისწავლეს ეფექტიანად განსაზღვრონ თავიანთი სამეცნიერო-ტექნოლოგიური და ინოვაციური განვითარების პრიორიტეტები და ამავდროულად შეინარჩუნონ ლიდერის პოზიციები მეცნიერების შედარებით პერსპექტიულ სფეროებში.

სიტყვა, ტერმინი ფორსაიტი – foresight – ინგლისურია და ნიშნავს "ხედვას მომავალში". ყველაზე ფართო გაგებით ფორსაიტი არის გათვალისწინების, წინასწარგანჭვრეტის სისტემა. ყველაზე მეტად გავრცელებული და ციტირებულია ამერიკელი ექსპერტის ბ. მარტინის მიერ შემოთავაზებული ფორსაიტის განმარტება, რომელიც ყურადღების აქცენტირებას ახდენს ფორსაიტის პროგნოზულ მხარეზე, მის მიზანდასახულობაზე გამოავლინოს განვითარების სტრატეგიულად და სოციალურად მნიშვნელოვანი ზონები. ცხადია, ერთი განმარტება ვერ მოიცავს ფორსაიტის ყველა მხარეს. ჩვენი მიზანია შევხვით პრობლემის სამ ძირითად მიმართულებას: 1) არის თუ არა ფორსაიტი ახალი მოვლენა სამეცნიერო-ტექნიკურ პროგნოზირებასთან მიმართებაში, რომელსაც ადგილი აქვს ეროვნულ ეკონომიკაში (ამ შემთხვევაში, საქართველოში); 2) როგორ შეიძლება ფორსაიტი პოზიციონირებული იქნას სტრატეგიული დაგეგმვის გარემოში, ანუ უფრო ფართოდ, რეგიონის სტრატეგიულ მართვაში, და მესამე: გამოყენებულია თუ არა ფორსაიტის მეთოდოლოგია რეგიონულ დონეზე. პირველ საკითხთან მიმართებაში არსებობს ორი თვალსაზრისი, ერთი – ის, რომ ფორსაიტი აღმოცენდა ჯერ კიდევ 1950-იან წლებში კომპანია "რენდ კორპორეიშენში", რომელმაც შეიმუშავა დელფის მეთოდი და გამოიყენა იგი პროგნოზირების მიზნებისათვის (დელფის მეთოდი ითვლება ფორსაიტის ერთ-ერთ ცენტრალურ მეთოდად). ეს არის თვალსაზრისი, რომელიც ფაქტიურად ერთიმეორესთან აიგივებს ტერმინებს – forecast – პროგნოზი და foresight – წინასწარი განჭვრეტა, რომლებიც გვხვდება უცხოურ წყაროებში და ზოგჯერ რეპროდუცირებულია სამამულო პუბლიკაციებში.² UNIDO Technology Foresight Manual Vienna. 2005. მეორე მიდგომა მდგომარეობს იმაში, რომ ფორსაიტი განიხილება, როგორც წინასწარი ხედვის, წინასწარი განჭვრეტის სისტემა. ჩამოყალიბდა 20-ე საუკუნის 80-იან წლებში. აქ საქმე არა დროში განსხვავებაში, არამედ განსხვავების პრინციპშია. ფორსაიტი ეს არის განსაზღვრული მეთოდოლოგია, რომლის არსი მდგომარეობს არა მარტო პროგნოზირებაში (რაც აღინიშნება ტერმინით Forecasting) მომავალი, არამედ გადაწყვეტილების შეთანხმებულად მიღებაში მომავალთან მიმართებით, ფორსაიტისათვის შერჩეულ სფეროში. ფაქტიურად იგი წყვეტს კონსესუსის მიღწევის პრობლემას მომავალთან მიმართებაში სამოქალაქო საზოგადოების სხვადასხვა სოციალური ფენის ინტერესების შეთანხმების გზით, თანაც აქტიური საქმიანობის ფორმით. ასე რომ, იგი ხდება არა მარტო პროგნოზი, არამედ სოციოჰუმანიტარული ტექნოლოგიაც. ასეთი ერთიანი ფორმით, როგორც სოციო ჰუმანიტარული ტექნოლოგია, ფორსაიტი ყალიბდებოდა მხოლოდ გასული საუკუნის ბოლოს და ეს პროცესი ჯერ კიდევ არ არის დასრულებული.

პირველად ფორსაიტები ტარდებოდა მხოლოდ სამეცნიერო-ტექნიკურ სფეროში, რის გამოც მას ტექნოლოგიურ ფორსაიტსაც უწოდებდნენ. შემდგომში თავდაცვის სფეროდან ფორსაიტის ინსტრუმენტარი გადატანილი იქნა ეკონომიკაში, სოციალურ სფეროში, პოლიტიკაში და ტრანსფორმირდა საბაზროდ ორიენტირებულ ფორსაიტად. მასში ფასდებოდა ტექნოლოგიების აღმოცენებისა და დანერგვის სოციალური და კულტურული შედეგები (მაგალითად ინტერნეტის გავლენა საოჯახო და პოლიტიკურ ინსტიტუტებზე, შრომის ორგანიზაციაზე. თანამედროვე პირობებში ფორსაიტი კონცენტრირებას ახდენს სხვადასხვა საერთო მნიშვნელობის აქტუალურ პრობლემებზე, როგორცაა შიმშილის, სიღარიბის, უსაფრთხოების და ა.შ. პრობლემები. განვითარების მესამე ეტაპზე გადასვლისას ფორსაიტი სულ უფრო მეტად ხდება ელიტათა მოლაპარაკებების ტექნოლოგია, კონსესუსის მიღწევა საზოგადოებაში მომავალზე შეხედულებების ჩამოყალიბების თვალსაზრისით.

დღეისათვის ფორსაიტი გამოიყენება როგორც მომავლის ჩამოყალიბებაზე შეხედულებების სისტემური ინსტრუმენტი, რომელიც საშუალებას იძლევა (შესაძლებელს ხდის) გათვალისწინებული იქნას შესაძლო ცვლილებები საზოგადოებრივი საქმიანობის ყველა სფეროში: მეცნიერებასა და ტექნოლოგიებში, ეკონომიკაში, სოციალურ და საზოგადოებრივ ურთიერთობებში, კულტურაში. სწორედ ამიტომ, დღეს საერთო გამოყენებადი გახდა ტერმინი "ფორსაიტი", ზედსართავის "ტექნოლოგიური" გარეშე.

ფორსაიტის ჩამოყალიბების ეტაპები სპეციალისტების მიერ გაგებულია სხვადასხვანაირად. მაგალითად შეხედულება იმის შესახებ, რომ უკვე იყო "სრულფასოვანი ფორსაიტები", რომელიც უზუსტად ათი წლის წინათ ხორციელდებოდა, და რომ პირველი სრულფასოვანი ფორსაიტი წარმოადგენდა კრიტიკული

¹ დელფის მეთოდი ითვლება ფორსაიტის ერთ-ერთ ცენტრალურ მეთოდად

² Technology forecasting first came to prominence in the late 1950 s in the United States defence sector and in work by consultats such an the RAND Cotporation. The latter were responsible for developing some of the principal fools of technology forecasting, such us the Delphi questionnarie surveg and scenario analysis. Large forecasting exercises ware corricd out during the 1960 s by the united states Navy and the United States Air Force

ტექნოლოგიების მდგომარეობისა და პერსპექტივების შეფასება, რომლებიც განხორციელდა 1997-1998 წლებში". მასში გამოყენებული იყო დელფი გამოკითხვები. შემდგომში ფორსაიტად შეფასდა "მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების განვითარების სცენარული პროგნოზი 2010 წლამდე პერიოდისათვის" (იხ.: "ფორსაიტს არა აქვს ოფსაიდები". ელექტრონული რესურსი. <http://new.hse.ru/dkp>). არსებითად ამ პოზიციის ვარიანტად შეიძლება ჩაითვალოს შეხედულება, იმის შესახებ, რომ ყოფილ საბჭოთა კავშირში 1950-იან წლებში ჩატარებული საპროგნოზო სამუშაოები ფაქტიურად წარმოადგენდნენ ფორსაიტს (ჯერ კიდევ 1947 წელს, იმის შემდგომი ნგრევის პერიოდში, ლეგენდარულმა მეცნიერ-ეკონომისტებმა, კრუჩანოვსკიმ, ბარდინმა, ფერსმანმა და სხვა სწავლულებმა შეიმუშავეს ისტორიული კონცეფცია ციმბირის საწარმოო ძალების განვითარების შესახებ. მაშინ დამუშავებული იქნა ტერიტორიულ-საწარმოო კომპლექსები რეგიონის ეტაპობრივი, კომპლექსური, თვითკმარობაზე ორიენტირებული განვითარებისათვის ყველა სახის მინერალურ-სანედლეულო, ადამიანური, სამეცნიერო, საწარმოო რესურსების გამოყენებით. დღეისათვის, სწორედ ასეთი პროგნოზირება და დაგეგმვა, როგორც ჩანს, იწოდება ფორსაიტად.

ცხადია, ფორსაიტის წარმოშობის ასეთი კლასიფიკაცია შეიძლება მხოლოდ მაშინ, თუ კი გაიგივებული იქნება ტერმინები ფორსაიტი და პროგნოზირება. ეს პროცესები ერთიმეორის მსგავსი, მაგრამ არა იდენტურებია და განსხვავებები შეიძლება დემონსტრირებული იქნას, თუ კი ცალ-ცალკე გავანალიზებთ ფორსაიტისა და პროგნოზირების პრინციპებს.

განვიხილოთ სისტემატურობა – რომელიც ფორსაიტის განუყოფელი მახასიათებელია. (ფორსაიტი – სისტემატურად განმეორებადი ციკლური პროცესი, ფორსაიტის ერთი ციკლი, ჩვეულებრივ მიმდინარეობს 3-5 წელს), ამისათვის მივმართოთ სხვადასხვა პროგნოზების ისტორიას. როგორც ცნობილია, პროგნოზირება აღმოცენდა დიდი ხნის წინ და რაგინდ საკვირველიც არ უნდა იყოს, მეცნიერთა პროგნოზები, გაცილებით ნაკლებად ზუსტია მწერალ-ვანტაზიორების, პროგნოზებთან შედარებით, რაც ამყარებს აზრს მეცნიერული პროგნოზების ცალმხრივობის შესახებ. განუხორციელებელი ტექნოლოგიური პროგნოზების მაგალითები ძალზე ბევრია. ზოგიერთი უარყოფდა დღევანდელ ჩვენს ცხოვრებაში ფართოდ დამკვიდრებული ტექნიკური მიღწევების პერსპექტივებს, ზოგიც კი პირიქით ზედმეტად აფასებდა მათ ტექნიკურ პერსპექტივებს. (1932 წელს ეინშტეინი ამტკიცებდა, რომ ბირთვული ენერჯია არ შეიძლება მიღებული იქნას, 1943 წელს კომპანია IBM-ის დამფუძნებელი ტომას ვატსონი ირწმუნებოდა, რომ მომხმარებელთა მოთხოვნა კომპიუტერებზე იქნება მინიმალური, 3 და 3ა, შეიძლება გაიყიდოს არა უმეტეს ხუთი მანქანისა.

პროგნოზების შეცდომების მაგალითები¹. მართალია, რიგი ტექნიკური პროგნოზი შეიძლება ჩაითვალოს მცდარად მხოლოდ განხორციელების თარიღის მიხედვით. (მაგ.: წინასწარმეტყველება ვიდეოტელეფონების მავნებლური გამოყენების შესახებ 1985 წელი. ვიდეოტელეფონის გადაქცევის შესახებ კავშირს უნივერსალურ საშუალებად 1995 წელს, ადამიანისა და ცხოველთა ორგანოების გადანერგვის ფართო მასშტაბების შესახებ 1985 წელს. დიაგნოზების დასმა მარტო ელექტრონულ-გამომთვლელი მანქანების მეშვეობით 1990 წელს. იმის შესახებ პროგნოზი, რომ сnana-ს პრობლემა გადაიჭრება და მოიხსნება დღის წესრიგიდან 2006 წლისათვის²) ამის საფუძველზე შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა, ერთჯერადი ტექნოლოგიური პროგნოზები სისტემატურად უნდა დაზუსტდეს.

მით უფრო მნიშვნელოვანია სოციალური და პოლიტიკური პროცესების პროგნოზირება, რაც ვერ ხერხდებოდა სამეცნიერო-ტექნიკური პროგნოზირების ჩარჩოებში. ზოგიერთი მკვლევარი ფორსაიტის გავრცელების პრობლემის განხილვისას აღნიშნავდა, რომ არც ერთი რეალური ისტორიული მოვლენა, არ იყო წინასწარ განსაზღვრული და განჭვრეტილი, რომ სამეცნიერო-ტექნიკური პოლიტიკის პრიორიტეტები ძალზე ხშირად დამოკიდებულია პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებზე და მნიშვნელოვანია, პოლიტიკური ხელისუფლება როგორ წარმოადგენს პრიორიტეტებს პოლიტიკის და არა ტექნოლოგიების თვალსაზრისით.

ფორსაიტის, როგორც განაზღვრული მეთოდოლოგიის განვითარების ისტორია სწორედაც რომ დემონსტრირებას უკეთებს თანმიმდევრულ ბიძგს განვითარებული პროგნოზებიდან წინასწარხედვის სისტემატიზებულ პროცესისაკენ; ბიძგს მხოლოდ მეცნიერების აზრის გათვალისწინებიდან საზოგადოებრიობის სხვადასხვა ფენისა და წარმომადგენელთა აზრის, შეხედულებების გათვალისწინებისაკენ; ტექნოლოგიური პროცესების პროგნოზირებიდან ტექნიკური პროგრესის სოციალური შედეგებისა და – წინასწარ ხედვისაკენ და შედეგად – გარკვეული ხარისხით სოციალური პროცესების წინასწარგანჭვრეტისაკენ.

¹ პროგნოზების შეცდომების მაგალითები ზოგიერთ ავტორს ხაზგასმით მოჰყავს

² (მაგ.: წინასწარმეტყველება ვიდეოტელეფონების მავნებლური გამოყენების შესახებ 1985 წელი. ვიდეოტელეფონის გადაქცევის შესახებ კავშირს უნივერსალურ საშუალებად 1995 წელს, ადამიანისა და ცხოველთა ორგანოების გადანერგვის ფართო მასშტაბების შესახებ 1985 წელს. დიაგნოზების დასმა მარტო ელექტრონულ-გამომთვლელი მანქანების მეშვეობით 1990 წელს. იმის შესახებ პროგნოზი, რომ сnana-ს პრობლემა გადაიჭრება და მოიხსნება დღის წესრიგიდან 2006 წლისათვის

ფორსაიტი წარმოადგენს პროგნოზირების მუდმივად კორექტირებად პროცესს და ფორსაიტის შედეგად შემუშავებული დოკუმენტების გადახედვა ხდება საზოგადოებაში მიმდინარე ცვლილებებზე დამოკიდებულებით.

პროგნოზირება ხორციელდება უშუალოდ, უპირატესად მეცნიერთა კორპორაციის მიერ. ფორსაიტის ფორმირებაში მონაწილეობენ ექსპერტების სახით საზოგადოების სხვადასხვა ფენები. საერთაშორისო დონეზე ჩამოყალიბებული პრაქტიკის თანახმად ფორსაიტების შემუშავებაში ექსპერტების სახით გამოდიან არა მარტო მეცნიერების წარმომადგენლები, არამედ საქმიანი წრეების, საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, და ხელი-სუფლების სტრუქტურების, მუნიციპალური წარმონაქმნების, საზოგადოებრივი მოძრაობის, მოქალაქეთა გაერთიანების, მეცნიერთა და ექსპერტთა *сoиншествова*-ს წარმომადგენლები.

პროგნოზირება (Forecast) – ეს არის მეცნიერულად დასაბუთებული მსჯელობების ფორმულირება ზოგიერთი ობიექტის მომავალში შესაძლო მდგომარეობის შესახებ მისი განვითარების ჩამოყალიბებული ტენდენციების საფუძველზე. წინასწარ ხედვა (Foresight) შეიცავს მომავალზე აქტიური გავლენის ელემენტებს, სამოქალაქო საზოგადოების სხვადასხვა სოციალური ფენების პარტიკულიარული ინტერესების შეთანხმების სახით, მათი, როგორც ამ პროცესების მონაწილეთაიმედებს და მოთხოვნებს – ფორსაიტი უფრო მგრძობიარეა ამ ინტერესების მიმართ, და შეუძლია კონცენტრირება მოახდინოს საზოგადოებაში ცვლილებების კულტურულ წინასწარხედვაზე. ფორსაიტი გამოყოფს პერსპექტიული კვლევების ზონებს, აღნიშნავს საკვანძო და ძირითადი ტექნოლოგიების აღმოცენებას, რომელთაც დიდი ეკონომიკური და სოციალური სარგებლის მოტანა შეუძლია და აყალიბებს ორიენტირებს სამოქალაქო საზოგადოების ყველა აქტიური მონაწილისათვის.

თუ კი პროგნოზი მნიშვნელოვანწილად ახდენს ობიექტური პროცესების კონსტანტირებას და აჩვენებს მომავლის ვარიანტს ანდა ვარიანტებს, ფორსაიტი ფაქტობრივად მიმართულია მომავლის პროექტირებაზე და მისი მიღწევის გზების ძიებაზე, ასევე გვიჩვენებს მათი კორექტირების შესაძლო გზებს. შესაბამისად, ფორსაიტი უკვე აღარ არის მხოლოდ პროგნოზირების ინსტრუმენტების ნაკრები, ერთობლიობა, იგი ქმნის მომავლის ჩამოყალიბების – რეალურ შესაძლებლობას. დღეისათვის აუცილებელი მხედველობაში იქნას მიღებული ის გარემოება, რომ პირველობა აქვს არა იმას, ვინც პირველი წამოაყენებს იდეას ან შექმნის ახალ პროდუქტს, "როგორც გაირკვა, გაცილებით ადვილი და ეფექტიანია ჩამოაყალიბო ახალი ცხოვრების წესი მოთხოვნათა ახალი ნაკრებით, ვიდრე ვიკვლიოთ მოთხოვნების არსებული სისტემები. გაირკვა რომ, გაცილებით ეფექტურია ჯერ ჩამოაყალიბდეს მაღალტექნოლოგიური და მეცნიერებატევადი სიახლეების მოხმარების სტრუქტურები და შემდეგ ძნელად მოხდეს კვლევებისა და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოების განხორციელება, ვიდრე ჯერ შეიქმნას პროდუქტი და შემდეგ მოხდეს მისი დანერგვა. თანამედროვე საზოგადოების წამყვანი პროცესი ხდება სოციოკულტურული ინჟინერია: დღეისათვის იგებენ ის საზოგადოებრივი ერთეულები (სახელმწიფო, კორპორაციები, გაერთიანებები და ა.შ.) რომლებიც სწრაფად და ეფექტიანად ახორციელებენ საზოგადოებრივ ცვლილებებს – სოციალურს, კულტურულს, ინსტიტუციონალურს და ანთროპოლოგურსაც კი". (КопыловГ.,2002) ფორსაიტი თავისი არსით და დანიშნულებით ემსახურება ბიზნესის, სახელმწიფოსა და მეცნიერთა გამოცდილების გაზიარებას, ურთიერთშემოქმედებას, თანამშრომლობასა და კოოპერაციას.

ფორსაიტის მნიშვნელოვან თანამდევ პროდუქტს უწოდებენ ასევე ტექნოლოგიების, პროგრამათა პროექტების, პოლიტიკის ინსტიტუტების შეფასების მექანიზმს (ГончарГ.М.,2007.)

რა ადგილს იჭერს ფორსაიტი რეგიონის სტრატეგიული მართვის სისტემაში? უნდა აღინიშნოს, რომ თვით საკითხის დასმა რეგიონის სტრატეგიული მართვის შესახებ თავისთავად საკმაოდ ახალია.

ფორსაიტი არის რეგიონის მომავლის წინასწარხედვის შემუშავება საერთაშორისო და მსოფლიო პრიორიტეტების გათვალისწინებით და რეგიონალური მეურნეობრიობის მონაწილეა რესურსული, ეროვნულ-კულტურული, სოციალური და მენტალური თავისებურებების მხედველობაში მიღებით.

ინსტიტუციონალურად რეგიონების სტრატეგიული მართვის სისტემის ჩამოყალიბება არც თუ ისე დიდი ხნის წინ დაიწყო. რეგიონალური მართვის სახელმწიფო ინსტიტუტი რეგიონული განვითარების სამინისტროს სახით შეიქმნა 2004 წელს. დღეისათვის შემუშავებულია მეთოდური რეკომენდაციები ფედერაციის სუბიექტთა განვითარების სტრატეგიების შემუშავებისათვის. სტრატეგიები თავის მხრივ განიხილება და ექვემდებარება შეთანხმებას სამინისტროს მუშა ორგანიზაციებთან, შეთანხმების ამოცანასა ფედერაციის სუბიექტების განვითარების სტრატეგიების შესაბამისობა დარგობრივ სტრატეგიებთან. ამავე დროს ჯერჯერობით რეგიონალური სტრატეგიების შემუშავება არ არის სავალდებულო მექანიზმი. მით უმეტეს, არ არის განსაზღვრული რეგიონალური ფორსაიტის ინსტიტუციონალური სტატუსი.

ფორსაიტის შედეგები არის საფუძველი სტრატეგიის შესამუშავებლად. მეორეს მხრივ, ფორსაიტს შეუძლია უფრო დეტალურად გადაწყვიტოს ცალკეული სფეროს განვითარების საკითხები, რომელიც გათვალისწინებული არ არის სტრატეგიაში. გარდა ამისა, ფორსაიტი წყვეტს სტეიკჰოლდერების წრის გაფართოვების საკითხს. რომლებიც მოზიდულნი არიან სტრატეგიის შესამუშავებლად, ახდენენ სტრატეგიის შემუშავების მეთოდოლოგიის, და ტექნოლოგიის სრულყოფას, სტრატეგიის შემუშავების მეთოდების სისტემაში იმ მეთოდების ჩართვით, რომლებიც სპეციფიკურია და დამახასიათებელია ფორსაიტის მეთოდ-

დებისათვის (მაგ.: საექსპერტო პანელების შექმნა მენტალური რუქების შედგენა და ა.შ.) და დოკუმენტები (მაგ.: ტექნოლოგიური საგზაო რუქები და ა.შ.).

ფორსაიტი გულისხმობს განსაზღვრულ მეთოდოლოგიას, რაც შესაძლებელს ხდის მისი პრინციპების რეალიზაციას და მიებული შედეგების მიღწევას. ფორსაიტის მეთოდოლოგია ემყარება ორ მიდგომას: ნორმატიულს და ექსპლორატიულს, (სადიებოს). ნორმატიული მეთოდი პროგნოზირებაში აღნიშნავს ორიენტაციას სუბიექტის (ორგანიზაციის) მისიაზე, იმ მოთხოვნებსა და მიზნებზე, რომლის მიღწევასაც ესწრაფვის სუბიექტი. ნორმატიული მეთოდი იწყება სასურველი მომავლის ვარიანტების განსაზღვრით და პასუხობს კითხვას: როგორი ტენდენციები და მოვლენები უნდა მოხდეს ასეთ მომავალში. ნორმატიული პროგნოზირებას შეესაბამება გადაადგილება ტექნოლოგიების სივრცეში უფრო მაღალი დონის ტექნოლოგიებიდან უფრო დაბალი დონის ტექნოლოგიებზე ანუ მოთხოვნიდან და მიზნებიდან გადასვლა მათი რეალიზაციის საშუალებებზე.

ნორმატიული პროგნოზირების მაგალითად გამოდგება პროგნოზირება კოსმოსის სფეროში, როცა პროგნოზირებადი პროცესი წარმოგვიდგება ტექნოლოგიების თანმიმდევრული გადაადგილებით ტექნოლოგიიდან, რომელიც კოსმოსს აღიქვამს როგორც სფეროს, რომელიც უნდა ემსახუროდეს ადამიანის კეთილდღეობას, მისი გადაჭრის კონკრეტული საშუალებების ტექნოლოგიაზე,

ექსპლორატიული მიდგომა (სამეცნიერო ლიტერატურაში მას ხშირად უწოდებენ სადიებოს, კვლევითს ანდა შემსწავლელს) იწყება აწყობიდან და პასუხობს კითხვას: რა იქნება, მომავალში, თუ კი გაგრძელდება არსებული ტრენდები.

სადიებო ფორსაიტის საფუძვლად ედება ორიენტაცია არსებულ შესაძლებლობებზე, სიტუაციის განვითარების ტენდენციების დადგენა ინფორმაციის პროგნოზის დამუშავებაზე დაყრდნობით.

სადიებო ფორსაიტს მაგალითად გამოდგება პროგნოზირება ელექტრონიკის სფეროში, როცა საპროგნოზო პროცესი წარმოგვნილია ტექნოლოგიების თანმიმდევრული გადაადგილებით, განაწილებით დაწყებული კვანტური ელექტრონიკითა და დამთავრებული მყისიერად განხორციელებული მსოფლიო კავშირით.

ფორსაიტისათვის გამოყენებული მეთოდები საკმაოდ ფართო სპექტრითაა წარმოდგენილი. მათი სისტემატიზაცია შეიძლება რამდენიმე კრიტერიუმის მიხედვით. კერძოდ, ფორსაიტის ტიპის, მიხედვით: ნორმატიული (სასურველი მომავლის აგება) ანდა სადიებო (მომავლის სურათის ჩამოყალიბება გამოვლენილი ტენდენციების საფუძველზე); მიზნის მიხედვით (იდეის შემუშავება ანდა ანალიზი); ინსტრუმენტარის მიხედვით (რაოდენობრივი ანდა ხარისხობრივი); ექსპერტებთან მუშაობის მეთოდების მიხედვით (დასწრებული და დაუსწრებელი, გამოკითხვები ანდა უშუალო პირადი ურთიერთზემოქმედება); ტრადიციონალურობისა და სიახლის ხარისხის მიხედვით.

ფორსაიტის მეთოდური ინსტრუმენტარი დღეისათვის თავის თავში მოიცავს სხვადასხვა მეცნიერებისა და გამოყენებით სფეროში არსებული ცოდნის გამოყენების მეთოდების მრავალსახეობას; როგორც პროგნოზირების, ანალიზისა და იდეის შემუშავების ტრადიციულ მეთოდებს, ასევე ფორსაიტური სამუშაოების დროს შემუშავებულ ახალ, კრეატიულ მეთოდებს.

დღეისათვის, ფორსაიტის ჩატარების დროს გამოყენებული ძირითადი მეთოდები ასახავენ მის სხვადასხვა ფუნქციას _ პროგნოზულს _ (ტენდენციების პროგნოზირება), ანალიზურს (არსებული სიტუაციის ანალიზი), კრეატიულს (ახალი იდეების შემუშავება მომავალთან მიმართებაში). რიგი მეთოდები, აღნიშნულ ფუნქციებთან ერთად უზრუნველყოფენ დამუშავებელთა ურთიერთზემოქმედებას.

მეთოდების შერჩევა ფორსაიტის კონკრეტული პროგრამისათვის, როგორც წესი, ინდივიდუალურია და დამოკიდებულია მიზნებზე და ფინანსურ პირობებზე. მეთოდების შერჩევის კრიტერიუმებია:

- ხელმისაწვდომი რესურსები (დრო, ფული, გამოცდილება).
- სასურველი მონაწილეობის ხასიათი.
- სხვა მეთოდებთან კომბინაციისათვის ვარგისიანობა.
- ფორსაიტის განხორციელების სასურველი შედეგები (მაგ.: დოკუმენტი ანდა პროცესი).
- მონაცემებისადმი მეთოდების მიერ წაყენებული რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მოთხოვნები.
- მეთოდოლოგიური კომპენტენტურობა.

ცხადია, რომ მეთოდოლოგიური კომპენტენტურობა იქნება ძირითადი ფაქტორი მეთოდების შერჩევისას. ასე მაგალითად, ბაიკალის ფორუმზე ნ. ფუნინგის მოხსენებაში ახსნილი იყო, რომ მათ ჩაატარეს ფორსაიტი თავიანთ მიწაზე (მიწა გფრ-ში არის რაიონის, ფედერალური წარმონაქმნის დასახელება), განსაზღვრეს პრობლემები და სასურველი ხედვები დისნეის მეთოდის მიხედვით. ეს მეთოდი არ არის ჩართული ფორსაიტის მეთოდების რომში, მაგრამ შეიძლება მიკუთვნებულ მეთოდებს. რეგიონისათვის შესაფერისი მეთოდების განსაზღვრა მოითხოვს სპეციალურ კვლევას.

ლიტერატურა:

1. Derek Barker, David J.H. Smith., 1995. Technology foresight using roadmaps //Long Range Planning, 28, (2), pp. 21 – 28.
2. Fischhoff, Baruch., 1975. Hindsight is not equal to foresight: The effect of outcome knowledge on judgment under uncertainty//Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance, vol 1(3), 288 – 299.
3. Gokhberg. L. M. 2007. Is it available to use technological foresight in the county. <http://stra.teg.ru/global/Prognoz/foresight/11>
4. Kastro E. A., Marques J. L., Borges M., 2012. Foresight Methodologies. Application to the Housing Market //Proceedings of the 52nd Congress of the European Regional Science Assotiation.
5. Kleiton E., 2008. Teknologicheskie Dorozhnye karty:instrumenti Dlya Razvitiya./Kleiton E. //Forsait. Gosudarstvennyi Universitet – Vysshava Shkola Ekonomiki.# 3, S. 69 – 74.
6. Kovalev V. I., 2013. Forsait: Prognozirovaniye Innovatsii Ili Innovarsii v prognozakh? // Vestnik Omskogo Gosudarstvennovo Universiteta. # 2 (68). S. 169 – 172.
7. Kopilov.G. 2002. New Ideas for Developing- Educational projects.
8. Kaliujhnova. N.Voilin.S. I. 2006. 20 Questions and 20 Answers.Irkutski.Pg.12
9. Linstone H. A., 2011. Three Eras of Technology Foresight//Technovation. T.31.#.2.S.69 – 76.
10. Miles I., Popper R. (Eds). 2008. The handbook of Technology Foresight. Cheltenham: Edward Elgar. Pp154.
11. Popper R., 2006. Foresight has not en Offside Internet Source 'Pg.65-78
12. Richardson J., 2014. ICSU Foresight Analysis, International Science in 2013 – Exploratory Scenarios//foresight. T. 16. #. 2. S. 192 – 195.
13. Roue M., Nakashima D., 2002. Knowledge and Foresight: the Predictive Capacity of Traditional Knowledge Applied to Environmental Assessment/Roue M., Nakashima D., - UNESCO, - S. 337 – 347. – Rezhim dostupa k stat'e: <http://www.botanischergarten.ch/Patents/Roue-Foresight-Int-Soc-Sci-1468-2451.00386.pdf>
14. Saritas O., Oner M. A., 2004. Systemic analysis of UK foresight results: Joint Application of Integrated Management Model and Roadmapping//Technological Forecasting and Social Change. 71 (1 – 2), pp. 27 – 65.
15. Strategia A., 2013. Papadopoulou C.A., 2013. Foresight Analysis at the Regional Level – A Participatory Methodological Framework//Journal of Management and Strategy. T. 4. #. 2. S. 1.

Issues of determining the Foresight methodology

Lamara Qoqiauri

*Doctor of Economics Sciences
Academician of Georgian Economics Academy
Senior Research Scientist-Coworker
at the National Institute of Economic (AAEP)*

Maia Kapanadze

*Academic Doctor of Economics
Associate Professor of GTU*

Nino Qoqiauri

Master of Sokhumi State University

The article discusses key issues of the origin, development and essence of modern foresight. There is explained three main program of foresight. In scientific – technical programming is the foresight a new event or not, how is it possible to positioning the foresight in strategic planning, is its methodology used at regional level or not, in the paper there are also given the stages of formation of foresight, the parallelization is given between forecast and foresight and it is justified that the participants of foresight create real possibilities not only for forecast, also they discuss the future possible alternatives and develop strategies to implement more promising projects. Methodological issues of foresight are also studied, in particular, normative and exploratory approaches, a wide range of methods used for foresight: Creativity, Expertise and Forecast, Analysis, Interaction – Delphi – Methods of Survey establishment on quality information.

Key Words: *Foresight; Forecast; Delphi Method; Expert; Strategic Management; Normative Forecast; Explanatory Approach; Creative.*